د کندهار پر اقتصاد د سود اغېزې

عصمت الله سلیمي

د سیاسي علوم او نړۍ والي اړیکي څانګې استاد

0700325093

Esamat.salimi2004@gmail.com

لنډیز

داچې انسانان الله (جَلَّ جَلَالُهُ) پیدا کړي دي نو د ژوندانه له پاره ئې هم ورته ټاکلي معیارونه، اصول او قواعد ورکړي دي. د انسان په ژوند کې صحت او اقتصاد هغه فکتورونه دي چې انسان ئې له تنظیم بغیر له ژوند څخه ناهیلی کېږي، نو مې لازمه وګڼله تر څو د مسلمان امت په منځ کې پر هغه برخه څېړنه وکړم، چې نن زموږ ټولنه ورڅخه ستونزې ګالي، چې اوسني اقتصادي معاملات دي. دا چې د معاملاتو له پاره اسلامي شریعت ځانګړې اصول او قواعد لري، غواړم پر هغه اړخ ئې څېړنه وکړم چې داسلامي شریعت له طرفه ور باندې بندیز لګېدلی دئ، تر څو د ټولنې نظم ګډوډ نه کړي، چې هغه برخه سود (ربا) (interest) دئ. دا چې سود الله تعالی حرام بللی دئ، نو په همدې څېړنیزه مقاله کې اوسني روان معاملات او هغه اړخونه څېړل سوي دي کوم چې له همدغه حرام عمل سره تړلې دي، لکه د جاهلیت ربا(سود)، تجارتي ربا(سود)، اضافي ربا(رباالفضل)، د بانکي ربا(سود) چې په اوسنۍ ټولنو کې همدا ټول جریان لري او د همدغه ستونزې د حل په موخه مې همدا څېړنه چمتو کړې ده، تر څو مې خپله ایماني وجیبه اداکړې وي او هم مې د اوسنۍ مسلمانې ټولنې له پاره یو داسې څه بدیل کې وړاندې کړې وي چې د همدغه ناجائز عمل پر ځای ورڅخه ژوند کې کار واخلي او د اسلامي شریعت په پلې کولو سره هم خپل ځان اوهم نوره مسلمانه ټولنه له کړاونو څخه وژغوري. تیرو څېړونو ته د کتنې پر اساس دا ثابته سوه چې سود د تجارتي معاملاتو او ټولنې له پاره یو ضرر رسوونکی فکتور دئ. دا چې په کندهار ښار کې په زیاتره معاملاتو کې د سود موجودیت تر سترګو کېدی او تر اوسه کومه څېړنه د سود او د هغه اغېزې پر اقتصاد باندې په کندهار ښار کې نه وه تر سره سوې نو مې د همدې خلا د ډکولو په موخه نوموړې څېړنه تر سره کړه. دغه څېړنه تر یوې اندازې کتابتوني او تر ډېره پکښې د لمړنۍ ډاټا څخه استفاده سوې ده چې د پوښتنلیکونو او مرکو له لاري را ټوله سوې او بیا وروسته د SPSS په واسطه تحلیل سوې ده. په دې څېړنه کې مشخص سوالونه جواب سوي لکه: په کندهار ښار کې له سودي قرضي فرصت څخه تر کومه حده خلک استفاده کوي؟ په کندهار ښار کې د سود قرضي فرصت په مقابل کې کوم اسلامي بدیلونه وجود لري او کارول کیږي؟ په کندهار ښار کې تر کومه حده مالي مؤسیسات له سودي سیستمونو څخه استفاده کوي؟ په کندهار ښار کې په کومو تجارتي معاملاتو کې سودي مداخله وجود لري؟ څېړونکي داسې توقع کوي چې په کندهار ښار کې په ډېره کمه اندازه سره اسلامي قرضي فرصتونه موجود دي. همدا مشکل اساسي لامل وو، چې همدا څېړنه ورباندې تر سره سوه.

کلیدي کلمات: اقتصاد، سود، پانګوال، کندهار، مالي مؤسیسات

پېژندنه

دا چي افغانستان يو اسلامي هيواد دئ او ټول خلک او مالي مرکزونه ئي بايد د اسلامي قواعدو په نظر کي نيولو سره تجارتي معاملات تر سره کړي او حلاله روزي تر لاسه کړي، بايد ټول هغه معاملات چي غير اسلامي دي؛ لکه سود، احتکار او همدې ته ورته نورو غيري اسلامي معاملاتو اړوند پوره پوهاوی ولري. خو بد بختانه د کندهار ولايت په زياتره بانکونو او تجارتي معاملاتو کي د سود کړنه يا رباه تر سترګو کيږي، نو په هکله ئي بايد حقيقي څېړنه وسي چي ولي خلک د سود د مخنيوي په خاطر د اسلامي تجارتي معاملاتو څخه استفاده نه کوي؟ بايد څرګنده سي چي هغه اسلامي بانکونه چي په کندهار ولايت کي په فعاليت بوخت دي، تر کومه حده د سودي بانکونو او سودي سيستمونو په له منځه وړلو کي مهم تمام سوي دي؟ په مختلفو هيوادونو کي د څېړونو پر اساس دا جوته سوې ده چي د فقر او نشه يي توکو د استعمال اساسي عامل سود دئ او هغه بانکونه چي په ټاکلي سود سره سرمايه ګذارانو ته پيسې په قرض ورکوي، قرض اخيستونکی نه سي کولای چي د سود د مقدار د زياتوالي په وجه قرض سوی مقدار تاديه کړي، نو بالاخره بانکونه د پانګي له کمښت سره مخ سوي دي. څرنګه چي د سود نرخ او سرمايه ګذاري په خپل منځ کي مسقيمه اړيکه لري، د سود په ټيټ نرخ سره ټول سرمايه ګذاران زړه ښه کوي، تر څو د مالي مرکزونو څخه په زيات مقدار سره پيسې په قرض واخلي او په خپله سرمايه ګذاري کي زياتوالی را ولي او برعکس.

د دي له پاره چي په ټولنه کي هر هغه کس چي د سرمايه ګذارۍ بشپړ مهارتونه لري، په پوره اطمينان سره قرض ترلاسه کړي او د خپلو مهارتونو څخه په استفاده سره سرمايه ګذارۍ ته زړه ښه کړي، بايد د سود مخه ونيول سی، ځکه په اسلامي ټولنو کي زياتره د سود د موجوديت په خاطر دي ته زړه نه ښه کوي چي د بانکونو څخه قرض واخلي او په قرض باندي د ربحي د تاديې د وهم (بيري) په خاطر له سرمايه ګذارۍ څخه مخ اړوي، کوم چي د هيواد په سطحه د پرمختګ او ملي ناخالص توليد د کموالي سبب کيږي.

په کندهار ښار کي د پانګي اچوني د زياتوالي په موخه تجاران ، مالي مؤسيسات او دولت بايد هڅه وکړي، تر څو د سودي سيستمونو د مخنيوي په خاطر اسلامي بديلونه په وجود راوړی. دا چي په کندهار ښار کي تر کومه حده خلک په سودي بانکونو کي خپله سپما په ټاکلي سود سره د امانت په شکل ږدي او تر کومه حده د ټاکلي سود په مقابل کي له بانکونو څخه قرض اخلي، يوې علمي څېړنې ته ئي ضرورت درلود او همدارنګه دا چي په بانکونو او معاملاتو کي د سودي سيستمونو څخه استفادي پر سرمايه ګذارۍ او په مجموع کي پر اقتصاد تر کومه حده اغېزې پرې ايستلي، په دې څېړنه کي به په واضح شکل سره څرګنده سي. د دې څېړنې اساسي موخه همدا ده چي په کندهار ښار کي د سودي سيستمونو تاثيرات پر سرمايه ګذارۍ او په مجموع کي پر اقتصاد باندي د اسلام له نظره بر رسي کړو.

په کندهار ښار کي تر زياته حده د خلکو پوهاوی د سود د منفي اغېزو او همدارنګه د اخروي تاوانو په هکله کم دئ، دا چي هر سيستم که اسلامي وي او که سودي خو متخصيصي کاري قوې ته ضرورت لري، خو بد بختانه دا چي په کندهار ښار کي د اسلامي اقتصاد اړوند په زياته اندازه سره علمي ليکني اوڅېړني نه ليدل کيږي نو ور سره د اسلامي بانکدارۍ اړوند تخصص او د پوهاوي کچه ډېره کمه تر سترګو کيږي.

الحمدالله اوس مهال په کندهار ښار کي تر زياته حده په خلکو کي د پانګوالی مهارتونه ليدل کيږي، خو دا له يو طرفه د غربت له وجه په کافي اندازه سره پانګي ته لاس رسی نه لري او له بل طرفه په مالي مؤسيساتو کي د سود شتون سرمايه ګذاران د پانګوني

شخه مخ په ښه کړي دي. د دې له پاره چې په کندهار ښار کې پانګونه زیاته سي او سرمایه ګذاران او بزګران زړه ښه کړي، چې د مالي مؤسیساتو شخه د موثري پانګونې په موخه قرضونه ترلاسه کړي، باید د ربحې یا سود مخه ونیول سي.

د څېړنې ستونزه

داچې په کندهار ښار کې تر زیاته حده خلک خپل اسلامي قیوداتو ته په کلکه پاملرنه سره خپل د عاید لاس ته راوړلو په هڅه کې دي، خو بد بختانه د سرمایه ګذارۍ د مهارتونو په لرلو سره بیا هم د سرمایه ګذارۍ له پاره په کافي اندازه پانګې ته لاس رسی نه لري او هغه مالي مؤسیسات چې اوس مهال په کندهار ښار کې په فعالیت بوخت دي، تر ډېره حده په سودي سیستم باندي ولاړ دي، نو د کندهار ښار زیاتره ماهر پانګوال د اسلامي ارزښتونو د ساتلو په خاطر زړه نه ښه کوي تر څو د پانګوالې له پاره له مالي مؤسیساتو شخه په سود سره قرض واخلي، چې پایله به ئې د کندهار ښار په سطحه د سرمایه ګذارۍ کمښت وي او د وخت په تېرېدو د کندهار اقتصادي وده کموالی مومي.

د څېړنې اهمیت

په هره ټولنه کې د مختلفو ستونزو د حل په خاطر تر مختلفو عنوانو لاندې څېړنې تر سره کیږي. دا چې په کندهار ښار کې په مالي سکتورونو کې سود او سودي معاملات تر سترګو کېدل او په دې خاطر تر څو پوه سو چې ولې مالي مؤسیسات په اسلامي هیواد افغانستان کې دا شان معاملاتو ته اړ سوي دي او تر کومه حده په دا شان معاملاتو کې ښکېل دي نو یوې علمي څېړنې ته ضرورت لیدل کیږي. له بلې اړخه دا چې د افغانستان د تجارت قانون ټول پر اسلامي شریعت باندې اتکا لري او د افغانستان اوسېدونکي ئې په عملي کولو سره مکلف دي نو که دوی له مالي مرکزونو شخه قرض اخلي، هغه باید له اسلامي قانون سره په ټکر کې نه وي، یعنې په سودي ډول سره نه وی. دا چې د کندهار ښار د اوسېدونکو له پاره د قرض اخیستني اسلامي فرصتونه په نسبت سودي قرضي فرصتونو ته ډېر کم دي، باید دلایل ئې د یوې علمي څېړنې په مرسته سره وڅېړل سي.

د څېړنې موخه

د دې څېړنې موخه دا ده؛ تر څو په کندهار ښار کې سودي معاملات او د هغو اقتصادي اغېزې وڅېړل سي، تر څو د کندهار ښار په سطحه د منفي اقتصادي اغېزو د مخنیوي او سرمایه ګذارۍ د لا زیاتوالي په موخه د ښه تګلاري او سودي سیستم بدیل وموندل سي او عملي سي.

د څېړنې سوالونه

- په کندهار ښار کې له سودي قرضي فرصت شخه تر کومه حده خلک استفاده کوي؟
- په کندهار ښار کې تر کومه حده مالي موسیسات له سودي سیستمونو شخه استفاده کوي؟
- په کندهار ښار کې په کومو تجارتي معاملاتو کې سود وجود لري؟

تیرو څېړنو ته کتنه

لکه څنګه چې سود په اسلام کې یو ناجائز عمل بلل سوی دئ نو موږ د خپلې عقیدې له مخې دا وایو چې هر هغه عمل چې په اسلام کې ناروا وبلل سو، خامخا د دنیا او آخرت زیانونه ورسره ترلې دي، یعنې په دنیا کې هم د زیان او نقصان سبب ګرځي او خیرت کې هم. دلته مو د هغو علماوو او لیکوالانو څېړنې او لیکنې را اخیستي دي چې دائې څېړلې ده چې سود څومره مضره او تاواني معامله

ده؛ د ټولنې، فرد او هیواد له پاره ډېر خطرناک زهر دي، چې نن زموږ ټولنه ورباندې اخته ده. الله(ﷻ) دې ور څخه زموږ مسلمان امت ته نجات ورکړي.

د اقتصاد او تمویل په یو نړۍوال علمي ژورنال کې د (Derbel and Dammak 2010) څېړونکو له خوا یوه څېړنه تر سره سوې ده. د دې څېړنې په پایله کې دا په ډاګه سوې ده، هغه هیوادونه چې د غیري اسلامي تمویل مېتودونو څخه استفاده کوي په نسبت د هغو هیوادو چې د اسلامي تمویل د مېتودو څخه استفاده کوي، د قوي اقتصاد لرونکې دي او متاثره سوي نه دي. د دې څېړنې اساسي هداف دا وو؛ چې وښیي ایا اسلامي تمویل د اقتصادي بهرانو له پاره حل کېدای سي او که نه؟ نو بالاخره د وار(VAR) موډل څخه په استفادې سره پورته ذکر سوي څېړنکو د فرانسې، امریکا، اندونیزیا او سعودي عربستان هیوادونو شاخصونه تحلیل کړل، چې پایله ئې دا سوه؛ چې په امریکا متحده ایالاتو کې د بحران پر وخت مارکېټ منفي اغېز اخیستی وو.

مشتاق صدیقي (2016م.) وایي؛ څرنګه چې سپما او سرمایه ګذاري د اقتصادي ودې له پاره له ډېرو مهمو فکتورونو څخه دي، د سود نرخ د همدې دواړو فکتورونو ټاکوونکی فکتور بلل سوی دئ، خو له بله طرفه د اسلامي علماوو له نظره ربا او یا په سپما او سرمایه ګذارۍ باندې رباء په اسلام کې منع ده، لهاذا د زیاترو مسلمانانو هڅه دا وي چې د رباء له لارې عاید کم کړي. د دې څېړنې هدف دا وو چې د مسلمانانو د همدغه مالي تصمیم تاثیر پر سپما او سرمایه ګذارۍ باندې معلوم کړي. د څېړنې په پایله کې دا ښودل سوې ده چې مسلمانان په اسلامي هیوادونو کې په سپما باندې عاید ته ارزښت نه ورکوي او رباء یا د سود نرخ پر سرمایه ګذارۍ باندې منفي تاثیر لري، یعني د سود د نرخ او سرمایه ګذارۍ تر منځ اړیکه منفي ده.

له پورته څېړنې څخه دا په ډاګه سوه چې په اسلامي هیوادونو کې د دې له پاره چې سرمایه ګذاري زیاته سي او ور سره کاري فرصت رامنځ ته سي نو باید بانکونه او تجاران په خپلو معاملاتو کې د رباء څخه په کلکه مخنیوی وکړي، ځکه څېړنې دا ښوولې ده چې په اسلامي هیوادونو کې د رباء او سرمایه ګذارۍ تر منځ منفي اړیکه وجود لري.

یوه بله څېړنه چې په (2005م) کال کې د شمیم احمد له خوا د رباء او د هغه له منځه وړلو په ارتباط تر سره سوې ده. دوی د خپلې څېړنې په پایله کې دا ښوولې دي چې د رباء د لمنځه وړلو له پاره یوازې او یوازې ګټه او تاوان د شریکو بانکونو موجودیت له منځه وړلای سي، یعني اوس مهال چې کوم بانکونه خلکو ته قرضونه ورکوي، هغه یوازې او یوازې د یوې معلومې ګټې په مقابل کې چې سود دئ، ورکول کېږي، بلکې د مشتري او بانک په منځ کې تاوان او ګټه شریک نه وي.

بله څېړنه د امریکا هیواد په کلفورنیا ایالت کې چې سود د سګرېټ څکولو او نورو نشه یي توکو کارولو له پاره لاره هواره وي، ترسره سوې ده. دغې څېړنې د(1984 او 1987) کلونو له احصایې څخه په استفاده چې کوم ارقام لاسته راوړي دي، معلومه کړې ده چې د سود اخیستونکې ګټه چې بېله کوم تکلیف او زحمته لاس ته راوړل کېږي، زمینه سازي کوي تر څو همدا معامله‌ګر د زیات راحت او عیاشۍ له وجې نشه یي توکو کارولو ته مخه کړي. دوهم هغه ډله خلک دي چې سود اخلي او بیا ئې د ادا کولو له پاره زیات زحمت ګالي، چې د همدې تشویش او نه جبران په موخه مجبور کېږي چې مختلفو نشه یي توکو ته مخه کړي، تر څو خپلې ستونزې او تشویشونه په رفعه کړي (Donoldphilip 2016_2018).

هغه څېړنه چي دانسانانو د جسماني قوت د کمزورۍ د عواملو تر عنوان لاندي په ارجنټاين او ډينمارک هيوادونو کي تر سره سوې ده؛ ښيي چي سود له هغو عواملو څخه دئ چي د همدغو معامله‌ګرو صحت ته زيان رسوي. دوه عمده عوامل ئې په ګوته کړي دي؛ چي يو ئې د زياتو عوايدو لاسته را وړلو په وجه د الکولو او نورو مشروباتو زيات استعمال دئ، دوهم د هغي ګټي نه لاسته راوړل چي د سودي بانکونو له خوا ورڅخه پر ټاکلي موده غوښتل کيږي. همدغه عوامل د دې سبب ګرځيدلي چي روحي تشويشونه ايجاد کړي او د ټولني ځوانان له ناوړه پايلي سره مخ کړي. حل لاره ئې دا ښوولې چي د سود نرخونه دې په نړۍ کي ټيټ سي، تر څو ګټه ئې هم محدوده سي او جبران يا د سود د ګټي اداينه هم امکان پذيره وګرځي (Bang 2012).

د څېړني کړنلاره

دا څېړنه کمي ده او له تشريحي مېتود څخه په کښې استفاده سوې ده چي په کندهار ښار کي د سودي معاملاتو د څرنګوالي او د هغو د تاثير په اړه شننه ده. د کار کوونکو نظرونه او معلومات د فوق الذکر موضوع په اړه د پوښتنليک له لاري را ټول سوي دي. دا څېړنه د لومړني او دوهمي ډاټا لرونکې ده، چي د لومړني ډاټا را ټولولو له پاره له پوښتنليک او انټروۍ څخه استفاده سوې ده او دوهمي ډاټا له معتبرو کتابو او ژورنالو څخه راټوله سوې ده. د څېړني پوښتنليک له درو برخو څخه مشتمل سوی دئ، چي يوه برخه ئې د جواب ورکوونکو په اړه معلومات دي، دوهمه برخه ئې د سودي معاملاتو په اړه معلومات دي او دريمه برخه ئې هغه پوښتني دي چي له پانګوالو څخه سوي دي.

څرنګه چي نوموړې څېړنه پر لومړني او دوهمي ډاټا ولاړه ده، نو د همدې موخي په پار د کندهار ښار د بېلا بېلو سيمو څخه د (random sampling) مېتود دئ او بل ئې (judgmental sampling) مېتودونو په کارولو سره (۱۷۰) کسان د نموني په توګه ټاکل سوي دي، چي په دې نمونه کي سوداګران، صرافان او عام تجاران شامل دي. د ټاکل سوو کسانو لخوا (۱۵۰) پوښتنپاڼي ډکې سوې دي. لومړنۍ ډاټا د پوښتنليکو او د ديني علماؤ سره د مرکو له لاري تر لاسه سوې او بيا د SPSS په واسطه تحليل سوېده ده او دوهمي معلومات د قران کريم، احاديثو او ديني کتابونو څخه راغونډ سوي دي. پاته دي نه وي چي د همدې څېړني له پاره د داسي طريقو څخه استفاده سوې ده چي دتجارانو رازونه او حقوق پايمال نه سي او همداسي د ټولني هغه ارزښتونو ته زيان و نه رسيږي چي د ټولني د عقيدې او کلتور اړوند وي او يا هم داسي څه وړاندي نه سي چي زموږ داسلامي شريعت اړوند معاملاتو له پاره خنډ واقع سي.

د سود (رباء) معنی او مفهوم

سود په لغت کي زياتوالي، نمو، ترقي او پورته والي ته وايي او د شريعت په اصطلاح کي سود (رباء) هغه زياتوالي ته وايي چي پرته د مالي عوض څخه لاسته راوړل کيږي. همدارنګه د سود په اړه زياتو علماؤ مختلف تعريفونه کړي دي، چي موږ ئې يو څو په مختصر ډول ذکر کوو: ابوبکر جصاص سود داسي تعريفوي: «چي سود داسي قرض دئ چي د ټاکلي مودې له پاره په دې شرط ورکول کيږي چي قرض اخيستونکی به ئې د بېرته سپارلو پر وخت له اصلي قرض سره سره ټاکلی زياتوالی هم ورکوي.»

له دې تعريف څخه لاندي څو خبري څرګنديږي:

الف: سود زياتوالی دئ، پر اصلي مبلغ باندي.

ب: دا پر اصلي قرض باندي داسي یو تفاضل دئ چي بیرته ورکول ئې یوه معاهده وي یا په خپله خوښه منل سوې وجیبه ده.

ج: دا یو معین تفاضل دئ، چي تر معین وخت وروسته تادیه کیږي یعني د ټاکلي مودې په مقابل کي اخیستل کیږي. ابن قدامه حنبلي د سود تعریف داسي کوي: «په ځانګړو شیانو کي زیاتوالي ته سود وایي، چي په کتاب الله (ﷻ)، نبوي سنتو او د امت په اجماع (اتفاق) سره حرام سوی وي.» او د قران کریم په آیت کي داسي تعریف سوی دئ: چي سود عبارت له هغه زیاتوالي څخه دئ چي پرته له عوض څخه وي. [هر زیاتوالی چي پرته له عوض څخه وي، هغه سود دئ.] د جامع صغیر تعریف داسي دئ: هر هغه قرض چي څه ګټه وکړي، رباء (سود) دئ.

د سود شرعي حکم:

په اسلام کي سود ورکول او سود اخیستل حرام دئ، په قطعی حرمت سره . او حرمت یی د الله(ﷻ) په جامع او تلپاتي کلام سره ثابت دئ، چي فرمايي: (وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا) (سورة القره: ٢٧٥)

ژباړه: حال دا چي حلال کړی دئ الله(ﷻ) تجارت او حرام کړی ئې دئ سود.

د حرمت علت

د سود د حرمت د علت حکمت او فلسفې په اړه اړوند مفسرینو ویلي دي؛ چي الله(ﷻ) سود ځکه حرام کړی دئ؛ چي په دغه ناوړه کاروبار کي د ټولني له پاره ډېر V زیات تاوانونه دي، چي له هغو څخه یو هم اخلاقي زیانونه دي.

په قران کریم کي د سود په اړه زیات شمېر آیتونه راغلي دي، چي په هغو سره سود حرام سوی دئ او د هغه په هکله ئې سخت او شدید موقف نیولی دئ، حتی تر دې چي سود خوړونکي ته ئې داسي اعلان کړی دئ؛ چي سود پرېږده او که ئې نه پرېږدې نو د الله(ﷻ) او د هغه د رسول (ﷺ) سره جنګ ته تیار سه. نو له دې څخه دا معلومیږي، چي سود د الله (ﷻ) په نزد ډېر لوي جرم دئ، ځکه چي الله(ﷻ) ورته بد ویلي دئ او الله(ﷻ) په قهر او غوسه کوي، یعني پر الله(ﷻ) باندي خپل بې وزله بنده ګان دومره ګران دي چي د دوی د مظلومیت په خاطر سود خوړونکو ته د جنګ اعلان کوي.

د سود د ګناه په اړه په یو حدیث شریف کي راغلي دي چي د سود ګناه دوه اویا(٧٢) حصې ده، کمه حصه ګناه ئې داسي ده لکه یوکس چي له خپلي مور سره زنا وکړي. په قران کریم کي الله(ﷻ) د سود خوړونکي په هکله داسي فرمائي:

(الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ) (سورةالبقره: ٢٧٥).

ژباړه: هغه کسان چي سود خوري، نه پاڅیږي، مګر د هغه چا د پاڅېدو په څېر چي شیطان په لمس (لاس راښکلو) سره د ده حواس خراب کړي وي، دا په دې خاطر چي وایي بیع خو هم د سود په څېر ده، حال دا چي الله(ﷻ) بیع حلاله کړې ده او سود ئې حرام کړی دئ، نو چا ته چي د خپل رب له لوري موعظه راغله نو ډډه ئې وکړه، ده ته هم هغه پخوا تېر سوي دي او کار ئې الله(ﷻ) ته (محول) دئ او څوک چي بیا بیرته ور وګرځیدی، نو دوی دوږخیان دي، په هغه (دوږخ) کي تل پاتي دي.

همدا رنګه په قران کريم کي د سود د تباهۍ او صدقې د تائيد په اړه داسي راغلي دي.

(يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ)(سورة البقره: ۲۷۶).

ژباړه: الله(ﷻ) سود تباه کوي او صدقې ته وده ورکوي او الله(ﷻ) هيڅ ګناه ګار کافر نه خوښوي.

يعني سود د تباهۍ وسيله ده او صدقه د ودې او پراخوالي باعث ده او په سود سره ګټه او پانګه دواړه تباه کيږي او په صدقې سره به الله(ﷻ) ستا په شتمنيو کي برکت اچوي او هم به الله(ﷻ) د صدقې په بدل کي تا ته اجر او ثواب درکوي او سود د سخت زړو کافرانو او ګناه‌ګارانو کار دئ، ځان ور څخه وساتئ! ځکه چي الله(ﷻ) سود نه خوښوي او هغه ځوک چي ايمان ئي راوړی وي، نېک عملونه کوي، لکه: لمونځ، روژه، زکات، جهاد او داسي نور چي په دې سره الله (ﷻ) د دوی اجر تضمين کړي، نه ويره پر سته او نه به غمجن سي او همدا رنګه په بل ځای کي الله(ﷻ) فرمائي:

(يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ)(سورة البقره: ۲۷۸)

ژباړه: ای مؤمنانو له الله(ﷻ) څخه و وبېرېږئ او پاتي سود پرېږدئ، که ايمان لرئ.

(فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ)(البقره: ۲۷۹)

(وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ)(سورة البقره: ۲۸۰)

ژباړه: که پوروړی له تنګسې سره مخ وو نو بيا تر پراخۍ انتظار کول دي او که ئې وبخښئ ډېر درته غوره ده که پوهېږئ.

(وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ).

ژباړه: له هغې ورځې څخه وبېرېږئ چي الله (ﷻ) ته په کښې ورګرځئ، چي بيا به هر چا ته خپلې لاسته راوړني پوره ورکړل سي او ظلم به پرې نه کيږي.

يعني که ايمان لرئ نو له سود څخه ډډه وکړئ. سود خوړل د ايمان خلاف کار دئ او له الله(ﷻ) او د هغه د رسول(ﷺ) سره د جګړې مترادف دئ (سود خوړونکی دي له الله(ﷻ) او د هغه د رسول (ﷺ) سره جګړې ته تيار سي) کوم نظام چي پر سود ولاړ وي، له الله(ﷻ) څخه باغي نظام دئ.

له دې مبارکو آيتونو څخه دا معلومېږي چي الله(ﷻ) به پر سود متکي نظامونه هرو مرو له جګړو سره مخامخ کوي. پر سود ولاړه ټولنه به ورو ورو هغې مرحلې ته ورسيږي چي ثروت د څو محدود شمېر شتمنو په لاس کي پرېوځي او د ټولني اکثريت به له مسکنت او لوږې سره مخامخ سي، شتمن ورځ په ورځ مزيد شتمن او نادار نور هم نادار کيږي. دغه حالت په دې دواړو طبقو کي کرکه او نفرت راپيدا کوي، چي دا کرکه او نفرت اخر تر دې حده پوري رسيږي چي محرومه طبقه د شتمنو پر ضد پاځون کوي، چي حتی په دې پاځون کي له سلاح څخه هم کار اخيستل کيږي، يعني محرومه طبقه د خپلې آزادۍ په خاطر له شتمنو سره هر قسم مقابلې ته ځان اماده کوي، ځکه چي دوی بله لاره نه لري، چي د دې په نتيجه کي به اخر د جګړې اور خامخا بليږي. دا د عليم او حکيم ذات(ﷻ) د دغې وينا مصداق دئ چي وايي سود خور که سود نه پرېږدي نو له الله (ﷻ) او د هغه له رسول(ﷺ) سره دې جګړې

ته تیارسي. له دې مبارک آیت څخه داڅرګندیږي چي که سود خور د سود څخه لاس وا نه خلي نو اسلامي حکومت په دې مکلف دئ چي د دوی پر ضد د جګړې اعلان وکړي.

د رباء یا سود ډولونه

رباء (سود) پر څلورو عمده برخو وېشل سوی دئ:

1). د جاهلیت رباء (سود).

2). تجارتي رباء (سود)

3). اضافي رباء (ربا الفضل)

4). بانکي رباء (سود)

ربوالجاهلیت (دجاهلیت سود)

د جاهلیت سود عبارت له هغه سود څخه دئ چي د اسلام څخه مخکي په عربو کي ئې رواج درلود. لکه څرنګه چي دا سود بالکل څرګند او واضح وو نو ځکه قران کریم زیات نه دي تشریح کړي او صرف د هغه د حرمت په هکله ئې خبرداری ورکړی دئ. کله چي آیت کریمه نازل سو، ټولو مسلمانانو سود پرېښود، پرته له دې چي دوی ته څه شک او شبهه پیدا سي او نه ئې د دې موضوع په هکله زیاته تشریح وغوښتله.

دې سود ته په کتابو کي رباالقران هم ویل سوی دئ، ځکه چي د دې سود حرمت د قران کریم په مبارکو آیتونو باندي سوی دئ. همدا رنګه د دې سود بیان د حضرت محمد (ﷺ) په مقدسو احادیثو کي هم سوی دئ. امام ابن قیم ئې څرګند سود بولي او ځیني نور پوهان ئې خفي سود بولي.

د جاهلیت د سود ځیني نقات په لاندي ډول دي.

۱. د جاهلیت سود داسي وو، چي یو کس به پر بل کس باندي یو شی په قرض خرڅ کړ، خو چي کله به د قرض وخت پوره سو او قیمت به ئې اداء نه کړ نو تر هغه وروسته به نور وخت ور کول کېدی خو په دې شرط چي قیمت ئې ور باندي زیاتولو.

۲. ځینو خلکو به قرض اخیستی نو د پیسو یا مال څښتن ته به ئې ویل چي ما ته دومره مهلت راکړه (وخت به ئې ورته معین کړ) زه به تاته دومره ګټه درکړم (د ګټې مقدار به هم څرګند وو).

۳. کله به داسي هم کېدل چي د قرض اخیستلو په وخت کي به وخت او د ګټې اندازه معلومېدل، چي د اصل مال څخه به دومره زیات ورکول کیږي او ورکول به ئې لازمي وي.

۴. داسي هم کېدل چي د قرض په مقابل کي به ئې میاشت په میاشت ورڅخه ګټه اخیستله او چي کله به وخت پوره سو نو بیا به ئې اصل مال او ګټه دواړه ور څخه اخیستل او که د اصل مال ورکول به وځنډېدل نو بیا به ئې د سود فیصدي پر زیاتوله. دا د سود هغه څلورډولونه ول چي په عربو کي رواج ول.

او د همدې سود په هکله قران کريم په صراحت سره د حراموالي حکم کړی دئ او هيڅا د تفصيل غوښتنه و نه کړه، ځکه چې ټولو خلکو ته لکه لمر داسي څر ګنده وه چې ربا (سود) کوم کار او معاملي ته ويل کيږي.

اضافي ربا(ربوالفضل)

دا له هغه زياتوالي څخه عبارت دئ چې په دوو هم جنسو شيانو کي رامنځ ته کيږي، د مثال په توګه: سره زر د سرو زرو او سپين زر د سپينو زرو په مقابل کي اګر که د ښه والي او د جنس په لحاظ يو له بل سره بېلتون و لري. په دې هکله ستر دليل د حضرت عباده بن ثامت(رض) روايت دئ چې رسول الله(ﷺ) فرمايلي دي: «الذهب باالذهب والفضة باالفضة والبرباالبرو الشعيرباالشعيروالتمرباالتمروالملح باالملح مثلاًسوايداًبيدفاذااختلفت هذهالاصناف فبيعواکيف شتم اذاکان يداًبيدٍ»

يعني سره زر په سرو زرو، سپين زر په سپينو زرو، غنم په غنمو، وربشي په وربشو، خرما په خرما، مالګه په مالګه، مثل په مثل، برابر په برابر، لاس په لاس.

وروسته هر کله چې صنفونه دا جناسو بدل سي، بيا څرنګه مو چې خوښه وي لاس په لاس به ئې خرڅوئ. دا سود په هم جنسو شيانو کي او لاس په لاس وي، مګر هغه سود چې د هم جنسو او يا غير هم جنسو شيانو د تبديل په صورت کي چې نېټه په کښې وي (لاس په لاس نه وي) منځ ته راځي، دې ته رباالنسيۀ(د وروسته والي سود)وايي، مثلاً: که يو نفر بل نفر ته اوس درې کيلو غنم ورکړي، په دې شرط چې يو کال وروسته به څلور کيلو غنم ورکوي، دې ته رباالنسيۀ ويل کيږي، ځکه په دې کي چې کوم زياتوالی راځي، هغه د وخت په مقابل کي دئ.

تجارتي ربا (تجارتي سود)

تجارتي سود هغه سود ته ويل کېږي چې کله خلک د تجارتي معاملو له پاره قرض واخلي او بيا په هغه باندې قرض ور کونکي ته زياته ګټه او برخه ورکړي. په اوسني وخت کي دا معامله ډېر زيات رواج لري، چې خلک له مالدارو څخه په سود قرض اخلي او په هغه باندې تجارت کوي.

بانکي سود

په اوس وخت کي بانکونه له خلکو څخه پيسې اخلي او د هغه په مقابل کي د يو معين وخت له تېرېدو وروسته څو فيصده سود ورکوي او هم خلکو ته قرض ورکوي او د معين وخت له تېرېدو وروسته څو فيصده سود ورځخه اخلي. د بانک زياته برخه معاملې په همدې سود ور کولو او سود اخيستلو باندې ولاړې دي، ځکه چې په کم سود باندې قرض اخلي او په زياته فيصدي سود سره قرض ورکوي، مثال: د خلکو څخه په لس فيصده سود قرض اخلي او په پنځلس فيصده سود هغه خلکو ته چې قرض ته ضرورت لري، قرض ورکوي.

د راټولي سوي ډاټا تحلیل

سود په غیر مسلم هیوادونو کي د اقتصادي رفا له پاره له اړینو فکتورونو څخه شمېرل کیږي. د دوی په اند په تجارتي راکړو ورکړو کي خورا اړین رول لوبوي مګر اسلامي تجارتي معاملات له ډېره وخته په اسلامي نړۍ کي رواج موندلی دئ، چي اوس مهال د کاروبارونو له پاره خورا اړین ثابت سوی دئ. د دې له پاره چي په کندهار ښار کي د سود په اقتصادي اغېزوخبر سو، نو دا څېړنه په کار اچول سوې ده. د څېړني په پایله کي دا څرګنده سوه چي پانګوالو د سودي قرضونو څخه ناخوښي ښودلې او دا ئي ویلي چي په بانکي او ورته نورو مالي مؤسساتو کي د سود کچه په زیاته اندازه ده. سربېره پر دې، په زراعتي برخه کي د دوی څخه پوښتنه سوې، چي ایا په ورته برخه کي د سود استعمال سته او که نه؟ نو په جواب کي اکثریتو پانګوالو ویلي چي دوی ئي په اړه بشپړ معلومات نه لري او پرې خبر نه دي. همدارنګه، د پانګوالو څخه د سپما په لګولو کي پوښتنه سوې، چي دوی ئي په کومه برخه کي لګوي؟

په پایله کي دا جوته سوه؛ چي پانګوال سپما د ثابتي شتمنۍ په توګه ساتي. د یادوني وړ ده، چي د پانګوالو څخه د سود د هغو اغېزو په هکله هم پوښتنه سوې وه چي پر هیواد ئي لري. په پایله کي (58) کسانو ویلي ول، چي ډېره منفي اغېزه اچوي او فقط(18) کسانو ویلي ول، چي ډېره مثبته اغېزه اچوي او (8)کسانو ویلي ول، چي دوی ئي په اړه خبر نه دي.

	پوښتنه	د ځواب ورکوونکو تعداد	جواب ډول
1	د سود د اغیزي پر هیواد، په دې اړه هم پوښتنه سوې وه	58	منفي اغېزې
2	د سودي قرضونو څخه نه رضایت	80	ناراضه
3	په مالي مؤسساتو کي د سود کچه	80	زیاته اندازه
4	په زراعتي برخه کي د سود اړوند پوښتنه سوې ده	70	نه دئ خبر
5	دسپما لګولو (ساتلو) اړوند پوښتنه سوې ده	70	ثابت ډول
6	د سود د اغیزي پر هیواد په دې اړه هم پوښتنه سوې وه	18	مثبتې اغیزې

جدول (۱)

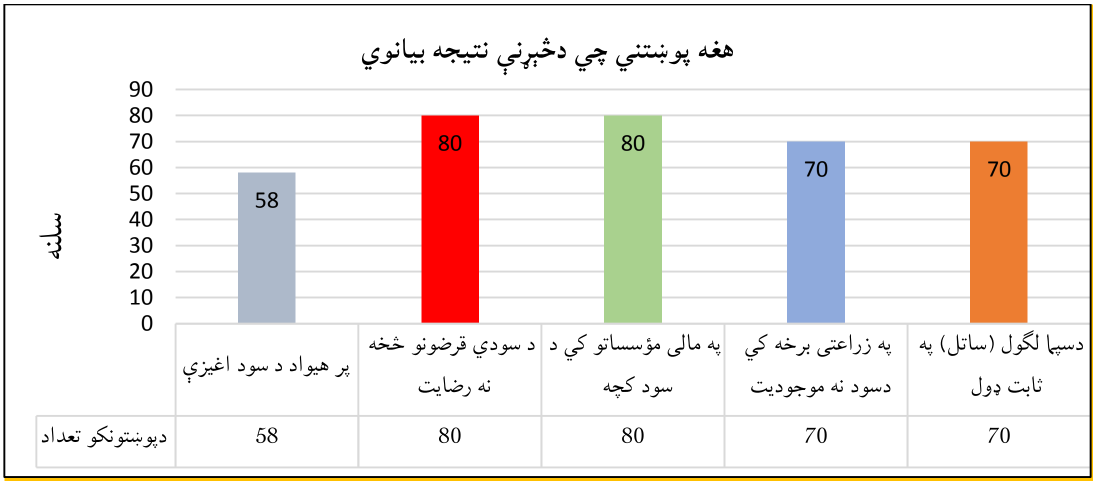

چارټ (۱)

د لاندي دوهم جدول پوښتنو لپاره د (Likert scale) د میتود څخه په استفادې د (1) څخه بیا تر(5) پوري کود نمبر کارول سوی، چي (1) ئي د لږ او (5) ئي د زیات په معنی دئ.

شمېره	پوښتني	1	2	3	4	5
1	په کندهار ولایت کي زیاتره مالی موسیسات قرضونه په سود سره ورکوی	0.6	17.3	20.7	26.7	29.3
2	په کندهار ښار د سودي بانکونو په مقابل کي د اسلامی بانکونو موجودیت ډېر کم دی	7.3	11.3	10	51.3	20
3	په کندهار ښار کي د صرافی اړونده معاملاتو کي سود ډېر کم تر سترګو کېږی.	0	4.7	7.3	28.7	59.3
4	په کندهار ښار کي مضاربت او مرابحه د سودي قرض بدیل دي	5.3	11.3	18	40.7	11.3
5	په کندهار ښار کي د سود زیاته کچه په مالی یا بانکی سکتور کي وجود لری	6	2	9.3	26	56.7
6	په عامو تجارتی معاملاتو کي سود په ډېره کمه اندازه سره تر سترګو کېږی.	59.3	20	6.7	8	6
7	د زراعتی سکتور په برخه کي زیاتره قرضونه په سودی شکل سره دي.	6	9.3	10.7	54	20
8	د کورونو او ودانیو اړونده معاملاتو کي سود په ډېره کمه اندازه سره وجود لری.	6	9.3	10.7	54	20
10	د سودی بانکی سیستمونو په رامنځ ته کېدو سره سرمایه ګذاری په کندهار ښار کي زیاتوالی کړی	0	48.7	23.3	20.7	7.3
11	په کندهار ښار کي مزارعت د زراعتي پورونو په رامنځ ته کولو کي د سودي قرض بدیل کېدای سی.	38.7	5.3	13.3	12	4
12	تاسو د اسلامي تمویل په هکله څومره پوهاوی لری؟	0	48.7	23.3	20.7	7.3
13	تاسو په کوم شکل سره خپل سپما ساتی ؟	14	1.3	1.3	69.3	14

جدول (۲)

تفصيلي تحليل

په لومړي جدول کي د ځواب ورکوونکو څخه په کندهار ولايت کي د مالي مؤسساتو له لوري د قرضونو په سود ورکولو په اړه پوښتنه سوي، چي په کندهار ښار کي د مختلفو مالي مؤسساتو له لوري ئي صورت نيولی وي. په جدول کي ښوول کېږي چي په کندهار ښار کي اکثره مالي مؤسسات قرضونه په سود و مشتريانو او تجارانو ته ورکوي او هغوی چي دا برخه ئي جواب کړي، شاوخوا (44) کسان دي، چي (29.3٪) برخه د ټوله نموني تشکيلوي. سربېره پر دي،(40) کسانو هم ويلي چي هو ډېری بانکونو همدغه تګلاره مخته وړي ده.

جدول1 په کندهار ولایت کي زیاتره مالي موسیسات قرضونه په سود سره ورکوي

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ډېر کم	9	6.0	6.0	6.0
کم	26	17.3	17.3	23.3
مناسب	31	20.7	20.7	44.0
زیات	40	26.7	26.7	70.7
ډېر زیات	44	29.3	29.3	100.0
Total	150	100.0	100.0	

په شکل(1) کي ښوول سوي، چي په کندهار ولایت کي سودي قرض په مالي مؤسساتو کي ډېر دئ. سربېره پر دې چي یوازي 20. (٪ 67) سلنه جواب ورکوونکو د مناسب جواب ورکړی.

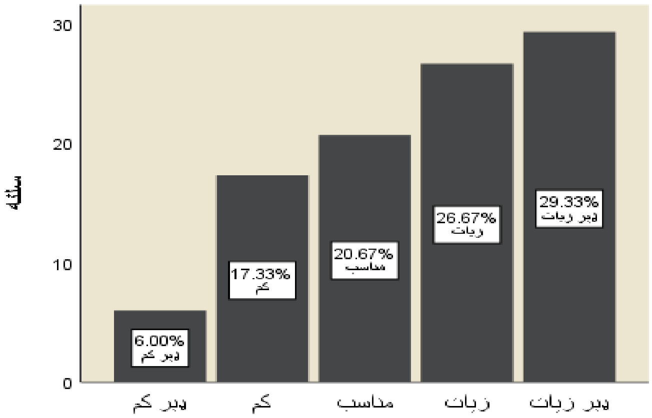

شکل (1)په کندهار ولایت کي زیاتره مالي مؤسیسات قرضونه په سود سره ورکوي.

په دوهم جدول کي د جواب ورکوونکو څخه د سودي بانکونو په مقابل کي د اسلامي بانکونو د شتون په اړه پوښتنه سوي. په جواب کي څرګنده سوه، چي جواب ورکوونکي تقريباً اکثرو دا په ګوته کړي چي اسلامي بانکونه په کندهار ښار کي ډېر کم دي. دا سلنه شاوخوا د ټوله ډاټا (51.3٪) تشکيلوي چي له (150) څخه (77) کسانو ويلي.

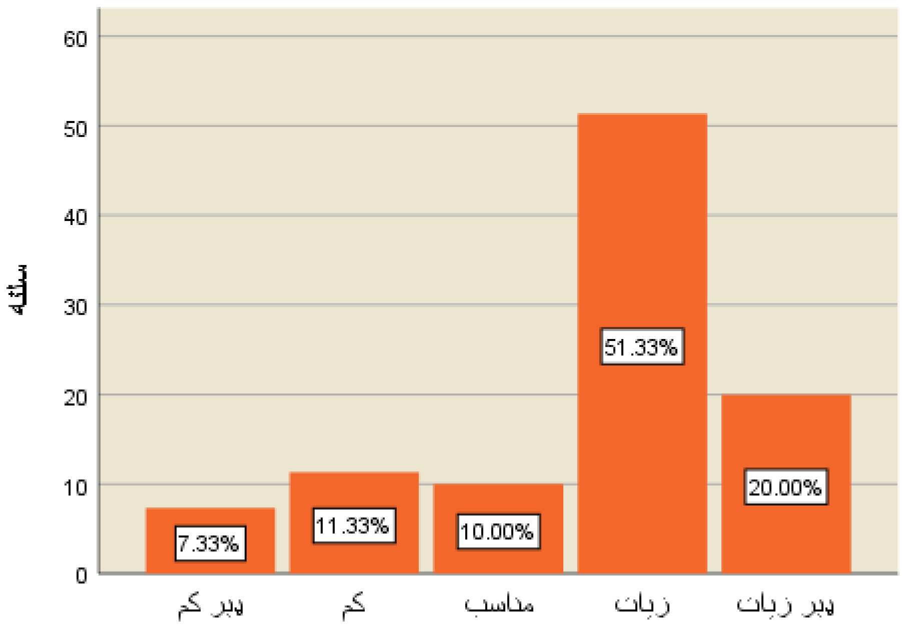

شکل (2) په کندهار ښار کي د سودي بانکونو په مقابل کي د اسلامي بانکونو موجوديت ډېر کم دئ.

جدول (2) په کندهار ښار کي د سودي بانکونو په مقابل کي د اسلامي بانکونو موجوديت ډېر کم دئ.

Valid	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ډېر کم	11	7.3	7.3	7.3
کم	17	11.3	11.3	18.7
مناسب	15	10.0	10.0	28.7
زيات	77	51.3	51.3	80.0
ډېر زيات	30	20.0	20.0	100.0
Total	150	100.0	100.0	

په جدول(3) کي دا وښوول سوه چي پانګوال په مضاربتي راکړه ورکړه باندي نظر و مشارکتي راکړه ورکړي ته لږ پوهاوی لري. يعني د ټولو جواب ورکوونکو څخه (52) کسانو په مضاربتي راکړي ورکړي باندي پوهاوی نه درلودی. همدارنګه، په دريم شکل کي هم ښودل کيږي چي اکثريتو همدا نظر ورکړی چي د کندهار ښار د صرافۍ اړونده راکړه ورکړه کي سودي معاملات صورت نيسي.

جدول (3) په کندهار ښار کې د صرافۍ اړونده معاملاتو کې سود ډېر کم تر سترګو کیږي.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
کم	7	4.7	4.7	4.7
مناسب	11	7.3	7.3	12.0
زيات	43	28.7	28.7	40.7
ډېر زيات	89	59.3	59.3	100.0
Total	150	100.0	100.0	

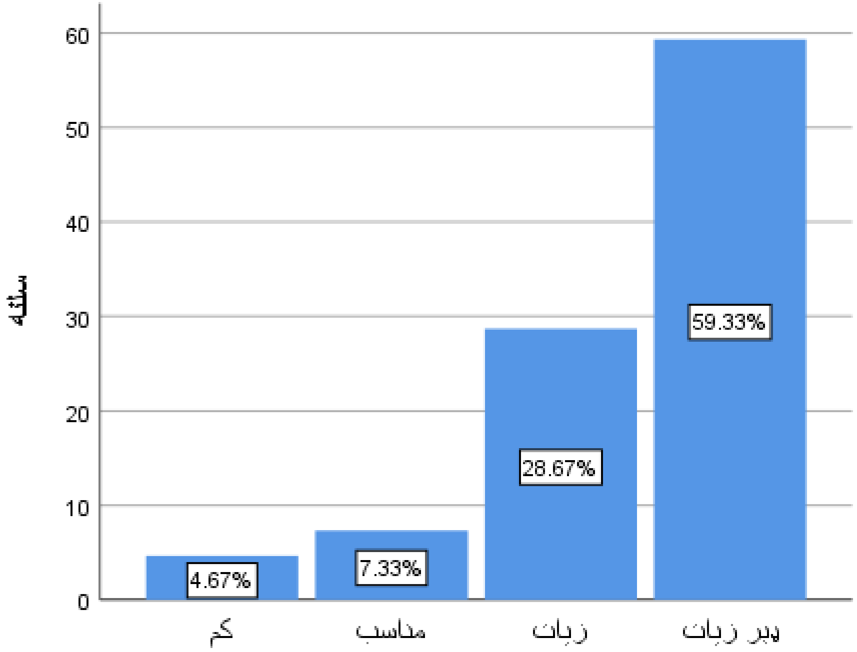

شکل(3) په کندهار ښار کې د صرافۍ اړونده معاملاتو کې سود ډېر کم تر سترګو کیږي.

هغو کسانو چې دا ښوولې چې د صرافۍ په کاروبار کې سودي معاملات صورت نیسي شاوخوا (59٪) سلنه برخه تشکیلوي او فقط (5٪) شاوخوا کسانو ویلي چې د صرافۍ په راکړه ورکړو کې سودي معاملات خاص صورت نه نیسي.

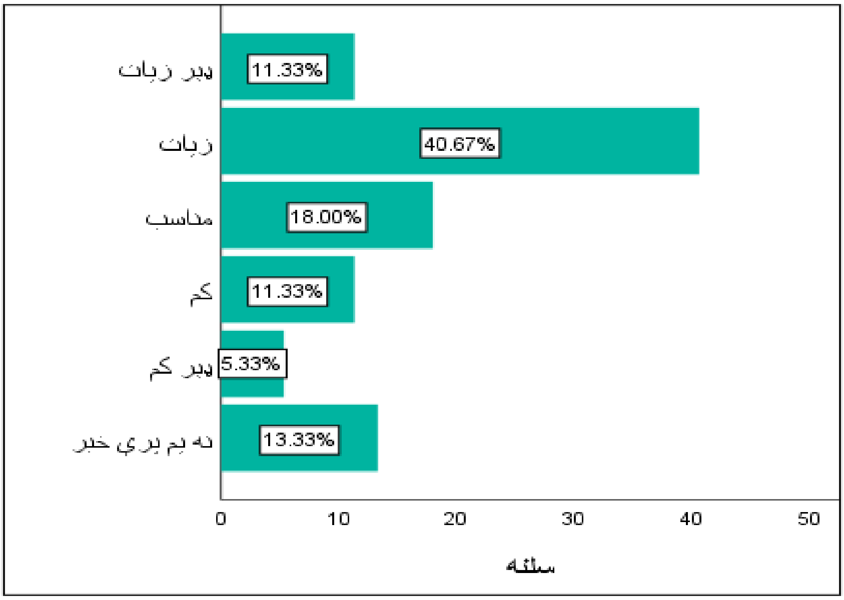

شکل 4 په کندهار ښار کي مضاربت او مرابحه د سودي قرض بدیل دي

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	نه يم پرې خبر	20	13.3	13.3	13.3
	ډېر کم	8	5.3	5.3	18.7
	کم	17	11.3	11.3	30.0
	مناسب	27	18.0	18.0	48.0
	زيات	61	40.7	40.7	88.7
	ډېر زيات	17	11.3	11.3	100.0
	Total	150	100.0	100.0	

جدول(4)

جدول(5) په کندهار ښار کي د سود زياته کچه په مالي يا بانکي سکتور کي وجود لري.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	نه يم پري خبر	7	4.7	4.7	4.7
	ډېر کم	2	1.3	1.3	6.0
	کم	3	2.0	2.0	8.0
	مناسب	14	9.3	9.3	17.3
	زيات	39	26.0	26.0	43.3
	ډېر زيات	85	56.7	56.7	100.0
	Total	150	100.0	100.0	

په جدول (4) کي د پانګوالو څخه دا پوښتل سوي چي آيا مضاربت او مرابحه د سودي قرض بديل دئ او کنه؟ د همدې پوښتني د حل په موخه د دوی څخه د پوښتن پاني له طريقه پوښتل سوي او بلاخره په جواب کي دا لاسته راغلي چي (61) کسانو ويلي چي مضاربت او مرابحه د سودي قرض ښه بديل دئ، کوم نوع معلومات او پوهاوی نه لري. همدارنګه، په شکل (4) کي هم ښوول سوي چي(40.67٪) سلنه جواب ورکوونکي دا ويلي چي دوی مرابحه او مضاربت د سودي قرض خورا ښه بديل بولي.

په جدول (5) کي د پانګوالو څخه دا پوښتل سوي چي ګواکي په بانکونو او يا نورو مالي سکتورونو کي د سود کچه شتون لري او کنه. يعني پانګوال که د پانګي لګوني له پاره زړه ښه کړي، نو آيا هلته به خپلي شتمنۍ په کاروبار ولګوي؟ د دې پوښتني د حل په موخه د دوی څخه پوښتل سوي چي په جواب کي تقريباً اکثريت جواب ورکوونکو دا ويلي چي په بانکونو کي د سود زياته کچه وجود لري، چي دا برخه د ټوله جواب ورکوونکو د ليست اکثريت برخه تشکيلوي چي(85) کسان کيږي.

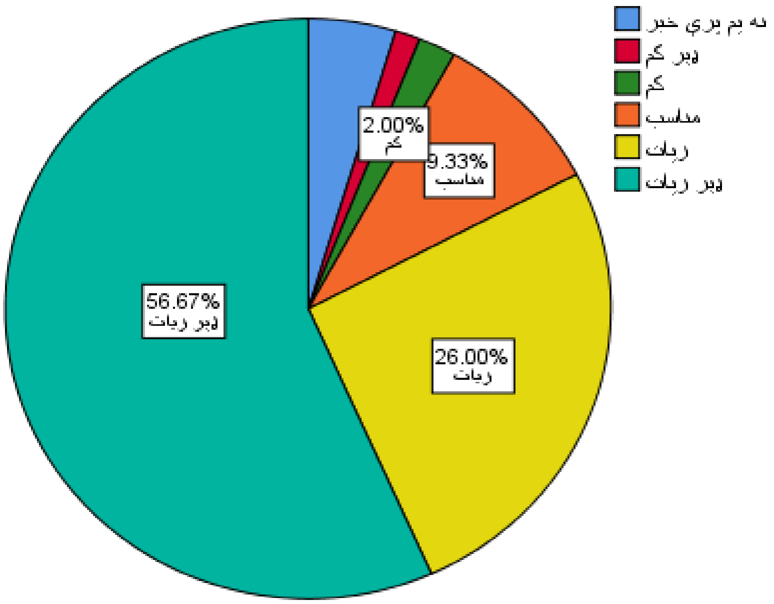

شکل 5 په کندهار ښار کي د سود زياته کچه په مالي يا بانکي سکتور کي وجود لري

جدول (5) څخه په څرګنده توګه دا جوتيږي چې په بانکونو او ورته نورو مالي مؤسساتو کې د سود کچه ډېره ده، نظر نورو ادارو او کاروباري مراکزو ته.

جدول (6) په عامو تجارتي معاملاتو کي سود په ډېره کمه اندازه سره تر سترګو کيږي.

Valid	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
نه يم په خبر	51	34.0	34.0	34.0
ډېر کم	38	25.3	25.3	59.3
کم	30	20.0	20.0	79.3
مناسب	10	6.7	6.7	86.0
زيات	12	8.0	8.0	94.0
ډېر زيات	9	6.0	6.0	100.0
Total	150	100.0	100.0	

په جدول (6) کي د جواب ورکوونکو څخه دا پوښتل سوي چي په زراعتي سکتور کي د سود استعمال تر کومه حده پوري دئ؟ په دي سلسله کي (51) کسانو چي اکثريت برخه تشکيلوي، ادا ويلي چي دوی هيڅ په دي اړه بشپړه معلومات نه لري او (38) کسانو بيا ويلي چي ډېره په ټيټه کچه په زراعتي سکتور کي د سود راکړي ورکړي صورت نيسي. شکل (6) چي د ډاټ پلاټ په ډيزاين کي جوړ سوی نوموړی جواب په خورا واضح بڼه ښکاره کوي.

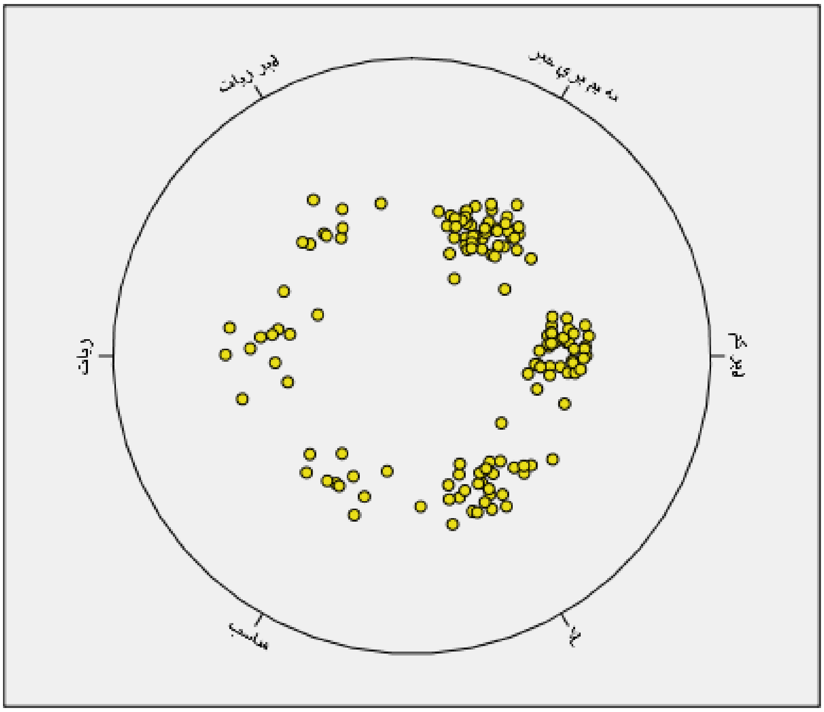

شکل (6) په عامو تجارتي معاملاتو کي سود په ډېره کمه اندازه سره تر سترګو کيږي.

جدول(7) د کورونو او ودانیو اړونده معاملاتو کي سود په ډېره کمه اندازه سره وجود لري.

Valid	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ډېر کم	9	6.0	6.0	6.0
کم	14	9.3	9.3	15.3
مناسب	16	10.7	10.7	26.0
زیات	81	54.0	54.0	80.0
ډېر زیات	30	20.0	20.0	100.0
Total	150	100.0	100.0	

په جدول (7) کي د پانګوالو څخه دا پوښتل سوي چي د کورونو او ودانیو په سوداګریزو راکړو ورکړو کي د سود استعمال څرنګه دئ؟ چي (81) کسانو د دې جواب ورکړی چي په اړوند معاملاتو کي د سود استعمال کم دئ او پانګوال او یا کاروباریان لږ پر لګیا دي. همدارنګه په شکل (7) کي هم ښوول سوي چي اکثریت برخه چي (54٪) تشکیلوي هغوی د زیات موافق جواب ورکړی او دا ئې څرګند کړي دي چي د کورونو او ودانیو په معاملاتو کي د سود د کچې استعمال ټيټ دئ او پانګوال ډېر لږ په دې اړوند برخه کي سودي معاملات په کار اچوي.

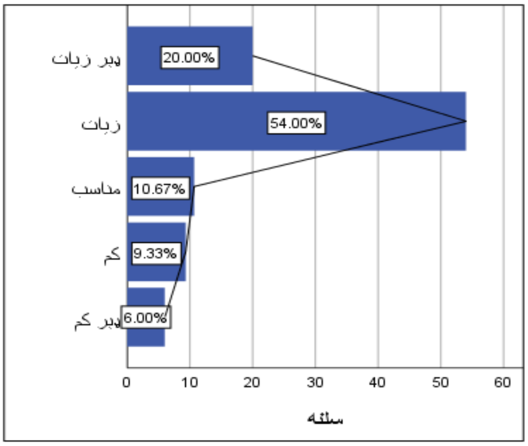

شکل (7) د کورونو او ودانیو اړونده معاملاتو کي سود په ډېره کمه اندازه سره وجود لری.

جدول(8) تاسو په کوم شکل سره خپل سپما ساتئ؟

Valid	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
په شرعي شکل سره په اسلامي بانکداري کي	21	14.0	14.0	14.0
په غیری اسلامي شکل سره په سود بانکداري کي د یو ټاکلی سود په مقابل کی	2	1.3	1.3	15.3
په کورونو کي ئې په نغد شکل سره ساتو	2	1.3	1.3	16.7
د ثابتي دارایي په شکل سره ئې ساتو	104	69.3	69.3	86.0
نور	21	14.0	14.0	100.0
Total	150	100.0	100.0	

په جدول (۸) کي د پانګوالو څخه د هغوی د سپما د ساتلو په اړه پوښتنه سوې. په جدول (۸) کي ادا ښوول کيږي چي اکثره پانګوال ئې د ثابتي دارائي په شکل سره خپله سپما ساتي، چي (۱۰۴) کسانو د ټوله نموني څخه دا ډول جواب ورکړی چي دا سلنه تقريباً د ټوله نموني (69.33٪) برخه تشکيلوي. همدرانګه (21) کسانو بيا ويلي چي دوی ئې په شرعي شکل سره په اسلامي بانکداري کي په کار اچوي چي ادا يوه ټيټه برخه تشکيلوي.

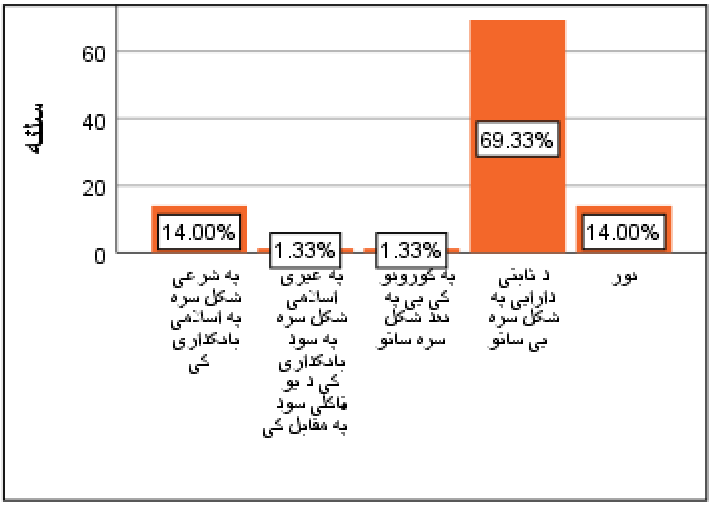

شکل 8 تاسو په کوم شکل سره خپل سپما ساتي ؟

جدول (9) تاسو د اسلامي تمويل په هکله څومره پوهاوی لرئ؟

Valid	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
نه يم پري خبر	73	48.7	48.7	48.7
ډېر کم	35	23.3	23.3	72.0
کم	31	20.7	20.7	92.7
مناسب	11	7.3	7.3	100.0
Total	150	100.0	100.0	

په جدول (9) کي د جواب ورکوونکو څخه د هغوی د اسلامي تمويل په اړه پوښتنه سوې چي آيا دوی په دې اړه معلومات لري او کنه؟ په جدول (9) کي ادا ښودل کيږي چي اکثريت کسان په دې اړه هيڅ معلومات نه لري، چي تقريباً (48.7٪) سلنه برخه د ټوله نموني تشکيلوي او (73) کسان دي. سربېره پر دې (35) کسانو ويلي چي دوی د اسلامي تمويل ډېر کم معلومات لري.

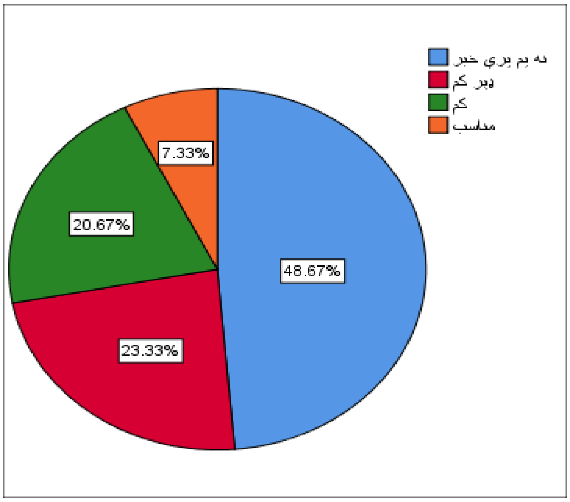

شکل (9) تاسو د اسلامي تمويل په هکله څومره پوهاوی لرئ؟

جدول(10) د سودي قرضي فرصت په رامنځ ته کېدو سره سپها زیاتوالي کړی دئ.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	نه یم پرې خبر	73	48.7	48.7	48.7
	ډېر کم	35	23.3	23.3	72.0
	کم	31	20.7	20.7	92.7
	مناسب	11	7.3	7.3	100.0
	Total	150	100.0	100.0	

په جدول (10) کي د جواب ورکوونکو خخه دا پوښتل سوي چي آیا د سودي قرضي د فرصت په رامنځته کېدلو سره سپها زیاتوالی کړی او کنه؟ په پایله کي دا څرګنده سوه چي اکثریت کسانو چي(73) سلنه کېږي دا ویلي چي دوی په دې اړه معلومات نه لري. مګر (31) کسانو بیا ویلي چي سوي قرضي فرصتونه په تیټه کچه د سپها په زیاتوب کي اغېزه ښکاره کړي او فقط (11) کسانو بیا ویلي چي په مناسبه اندازه ئي زیاتوب راوستلی دئ.

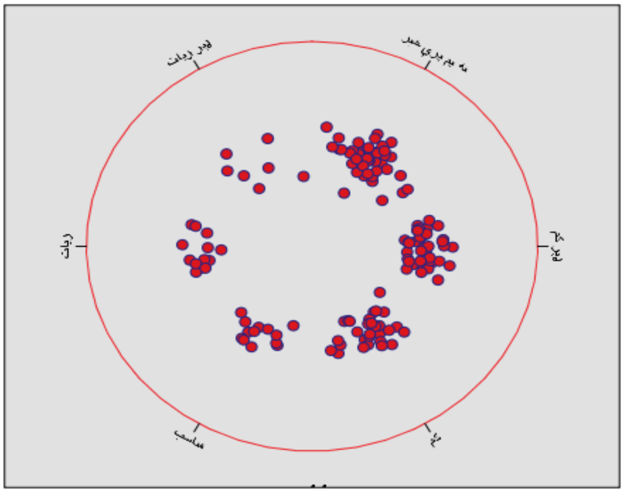

شکل (10) د سودي قرضی فرصت په رامنځ ته کېدو سره سپها زیاتوالی کړی دئ

جدول(11) ستاسو له نظره سود د یو هیواد پر اقتصاد څه ډول اغېزه اچوي؟

Valid	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ډېره زیاته مثبته اغیزه اچوي	40	26.7	26.7	26.7
مناسبه مثبته اغیزه اچوي	58	38.7	38.7	65.3
غیر متنفر	8	5.3	5.3	70.7
منفي اغیزه اچوي	20	13.3	13.3	84.0
ډېره زیاته منفي اغیزه اچوي	18	12.0	12.0	96.0
نه یم پرې خبر	6	4.0	4.0	100.0
Total	150	100.0	100.0	

شکل (11) ستاسو له نظره سود د یو هیواد پر اقتصاد څه ډول اغیزه اچوي؟

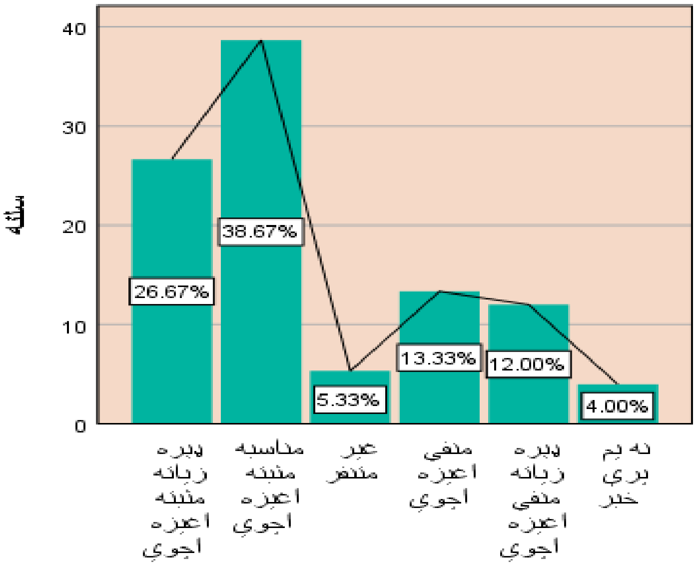

په جدول(11) کي د پانګوالو څخه په دې اړه پوښتنه سوې ده چي سود د هیواد پر اقتصاد څه اغېز درلودای سي؟ په پایله کي دا ونېوول سوه چي اکثریت پانګوالو ویلي چي سود د یو هیواد پر اقتصاد غیر مثبته اغېزه اچوي، چي دا تعداد د ټوله نموني څخه (58) کسان کېږي. سربېره پر دې، (40) کسانو بیا ویلي چي سود د یو هیواد پر اقتصاد خورا ډېره مثبته اغېزه اچوي. چي دا ټوله راټوله سوي ډاټا (38.7٪) سلنه برخه تشکیلوي او هغوی چي ویلي چي ډېره مثبته اغېزه اچوي، هغوی (12٪) سلنه برخه تشکیل کړي ده.

مباحثه

طبیعي خبره ده، چي کله کومه څېړنه ترسره کېږي د یو لړ مشکلاتو او خنډونو سره به ضرور مخامخ کېږي، دا چي همدا څېړنه د کندهار په ولایت کي لومړی څېړنه وه او د همدې سیمې د عاداتو او کلتورونو سره ئې پوښتني په تکر کي وې، تر ډېره خلګو نه غوښتل چي پوښتنو ته صحیح او درست جواب ووایي، د همدې خنډونو سره مو د امکان تر حده کوښښ وکړ، تر څو دقیق او کره ډاټا راجمع کړو او د همدې سیمې په اقتصادي جریان کي د سود کچه معلومه او وڅېړو.

د تیرو څېړونو سره مو پرتله دا ده چي مخکنۍ څېړني په پرمختللو او د پرمختګ په حال کي هیوادونو کي ترسره سوي مګر زموږ څېړنه په یوه غریب او وروسته پاته هیواد کي ترسره سوې، د سود اړوند څېړني عادتاً په هغه ټولونو کي ترسره سوې وې چي هلته ټولنه او کاروباري خلګ د سود سره عادت او یا هم وربانديي پوره معلومات لري، مګر زموږ په ټولنه کي یو خو د سود سره کاروباري کسان نابلده دي او هم د عقیدوي اړخه ورسره کلک په ټکر کي ول، د همدې پرتلي څخه دا معلومه سوه چي د همدې سیمي د تجارانو له پاره یوه اسلامي تجارتي ټګلاره برابره سي، تر څو بانکونه ورته د همهغه ټګلارې او اصولو په نظر کي نیولو سره د تجارت او پانګوالۍ زمینه مساعده کړي وي.

د همدې څېړني څخه موږ ته مثبته لاسته راوړونه دا ده چي د کفري نړۍ د دومره زیاتو کوښښونو او هڅو سره هم الحمدلله د کندهار ولایت په اقتصادي راکړه ورکړه او معاملاتو کي د سود کچه بیخي ټیټه او پر نشت حساب ده، حال دا چي په موجوده بانکونو کي تر ډېره حده سود او سودي معاملات شتون لري، د همدې مثبت والي راز په دې کي دئ چي په کندهار ولایت کي د تعلیم الاسلام راډیو د ممبر اواز او نورو شرعي خپرونو د لاري د کندهاري اولس له پاره مسلسلي خپروني نشرېږي، د همدې نشراتو تاثر دئ، چي زموږ په ټولنه کي غیرمشروع (سودي) کاروبار دنشت سره برابر دئ.

دا یو اصل دئ چي کله یوه څېړنه مثبتي پايلي لري، د هغه ترڅنګ به ضرور منفي پايلي هم لري، د همدې څېړني څخه به ضرور هغه مالي مؤسسات متضرر کيږي چي غواړي په کندهار ولايت کي سودي کاروبار ته وده ورکړي او هم به د هغه بانکونو او پانګوالو له پاره ستونزه وي چي دلته ورته د ثابتي ګټي (سود) زمينه نه وي مساعده او د هيواد څخه بهر هم نه سي کولای چي خپلي پيسې انتقال کړي.

د دې له پاره تر څو مو خپله ټولنه د همدې سودي او غير جائز کاروبار څخه همداسي سالمه ساتلې وي، بايد چي نوري څېړني د سودي معاملاتو بديل ته خاصي سي، تر څو په ټولنه کي هغه اړتياوي رفعه سي چي په تجارتي او سودګريزو راکړو ورکړو کي وجود لري.

وړانديزونه مو دا دي چي ديني علما بايد د اسلامي تجارت، سود او د هغه د ناوړه اغېزو اړوند ليکني وکړي او عامه تبليغات وکړي. بل ځل که چا غوښتل په دې هکله څېړنه وکړي نو وړانديز مي دا دئ، چي د هيواد په کچه ئې وکړي. دولت بايد د اسلامي بانکي سيستمونو په شتون کي زياتوالی رامنځ ته کړي. دولت بايد د معاملاتو په ښه ډول سره نظارت تر سره کړي، تر څو پر سودي معاملاتو لوړه جريمه وضع کړي. راتلونکي څېړونکي بايد د سودي معاملاتو د مخنيوي پر برخه ډېر تاکيد وکړي.

دولت بايد هغه مالي مرکزونه مجازات کړي چي سود ته زمينه برابروي. هغه تجاران چه په غير اسلامي شکل سره معاملات تر سره کوي بايد لوړ ماليات ورڅخه واخيستل سي او يا هغه تجاران چي د اسلامي تجارتي معاملاتو اړوند پوهاوی و نه لري، بالکل اجازه ورنه کړل سي تر څو تجارت وکړي.

ماخذونه

قرانکریم سورة البقره، آیت ۲۷۵ ، ۲۷۶ ،۲۷۷ ، ۲۸۱

سید مودودی ابوالاعلی، (۱۳۹٦). سود از نظر اسلام واقتصاد

پوهنمل زاهدي احمدزی، (۱۳۸۲). د تجارت اسلامی قانون ، ص ۷۴-۷۵ ـ ۸۴ ـ ۸۷-۹۲

محمد تقي عثمان ، (۱۳۸۳). اسلام او نوی اقتصاد

آیت اللّٰه شهید بهشتی حسینی دکتور سید محمد، (۱۳۸۷). بانکداری ، ربا وقوانین مالی اسلام

Shamim Ahmad, (2005). Undestanding and Eliminating Riba,

Derbel, “et al.”, (2010) .Can Islamic Finance Constiture a solution to Crisis?

Mushtagu, (2016). Effect of interest rate on economic performance: evidence from Islamic and non-Islamic economies,

Impacts of Interest on Economy of Kandahar

Esmatullah Salimi

Lecturer

Abstract

Humans are social beings. They have guiding principles. Health and economy are the factors that must be organized, otherwise human will not have a very good life. In respect to this, I have tried to start a research about one of the above mentioned factors: current transactions. Islam has spectacular guiding lines for transactions, despite this I wanted to research about interest, which is forbidden, to keep society organized. I wanted to discuss here interest-related aspects: past time interest, transactional interest, surplus interest, banking interest. I have done this research about this problem. This will make me do what I must do as a Muslim, and also I will give people another option instead of doing business with interest. It will result in a safe life. Literature review proved that interest is a dangerous factor for both transactions and society. It seemed that some people were doing business here with interest but we could not find any research conducted about this, so I tried to conduct one. In this research, questionnaire and interviw are used for data collection and the SPSS is used for the analysis of the data. During the research, we have asked some questions: how much people seize this opportunity of interest in Kandahar city? Are there any other options that people can make them their choices instead of taking or giving loans with interest? Which organizations run interest related systems in Kandahar city? In which transactions does interest exist? Researcher hoped that he would find very less Islamic loaning opportunities. This was the problem that made him do this research.

Keywords: economy, Investor, Kandahar, Banking organizations